

Gospodarske novice.

* *Nova, jako koristna rastlina.* Po časniku „Avis. Dalmato“ daje rastlina *Chrysanthemum* take bogate pridelke v Dalmaciji, da bi skoro ne verjeli, ako ne bi se zanašali na to, da navedeni časnik resnico govori. On namreč poroča: „Prebivalci otoka Lesina bodo letos skupili za to rastlino pol milijona gold., sama uboga vas Grablje pa blizo 80.000 gold. Da bi se pridelovanje te rastline, katera se povsodi dobro obnaša, še bolj razširilo, je dalmatinska vlada ukazala nekoliko tega semena nakupiti, da ga potem s primernim podukom po deželi razdeli.“ — Ker je rastline, katera ima latinsko botaniško ime „*Chrysanthemum*“, več vrst, namreč: „*Ch. coronarium*“, „*Ch. indicum*“, „*Ch. montanum*“ in „*Ch. Leucanthemum*“, ne moremo reči, katera teh rastlin in v čem tako bogate pridelke daje. Slovensko ime vsem tem vrstam je kresnica (povrtna, indijanska, gorska ali divja in bela kresnica), v enem svojih botaničnih rokopisov nahajamo ime smrdela, v „rastlinstvu“ Tušekovem pa imena kresnica in volovsko oko. Po takem ne vemo, katera vrsta je tako hvaljena; povemo pa, da bode naša družba kmetijska se obrnila do sl. dalmatinske vlade, da tudi nam nekoliko semena z dotičnim podukom darovati blagovoli in tudi mi začnemo izkušnje delati.*)

* Postava od 7. junija, po kateri za vse avstrijske dežele skupaj znaša zemljiški davek skozi 15 let $37\frac{1}{2}$ milijona gold., je razglašena v državnem zakoniku od 9. dne t. m.

* *Živinozdravniško šolo v Levovu* bode, kakor poljski časnik poroča, vlada ustanovila; odprla se bode neki uže letos meseca oktobra. Stroški za poslopje te šole in njeno notranjo opravo so proračunani na 100.000 gold., katere bode, se ve da vlada plačala, dežela pa bode vsako leto 2000 gold. podpore dajala.

* *Ljudska svečanost v Lincu* bode zopet letos od 3. do 12. septembra. Pri tej svečanosti se bodo zvesti posli in dobri obrtnijski pomočniki s premijami obdarovali; razstavljeni bodo kmetijski, gozdarski in obrtnijski stroji (mašine), pa tudi izdelki umeteljni in obrtnijski; razstavljena bode tudi živina in še več družega. Skoro vsako leto je ta svečanost, ki je prava ljudska veselica, jako živahna.

Šolske stvari.

Ali bi bilo na Kranjskem kakošnih šolskih reform treba?

Iz Dolenjskega 6. junija. J. L.

Razburjeno se je v državnem zboru preresetavalo vprašanje o 6- ali 8letnem šolskem obiskovanju. Hvala Bogu, da je to vprašanje za kranjsko deželo uže davno rešeno, vsaj čaka poklicanih domoljubov še več družih nalog v zadevi ljudskega šolstva, katere bode treba rešiti po administrativnem, nekoliko po legislativnem potu.

Kakošnih reform bilo bi torej treba pri našem šolstvu?

Pred vsem bode treba na to delati, da postanejo naše šole po kmetih, zlasti vse one, ki so nižje organizovane od čveterorazrednic, popolno, skozi in skozi

*) Našega prečastitega rojaka gospoda Šolarja bi pač vljudno prosili, naj bi enkrat za peró prijel in nam poročal, je li vse resnica, kar poroča „Avis. Dalm.“ in bile bi tudi naša kranjska in druge slovenske dežele za vspešno rast „kresnice“ ugodni.

Vred.

narodne, to je, čisto slovenske. Za nemščino v teh šolah ni prostora, tako malo, kakor v nemških šolah te vrste za slovenske jezike prostora ni. Po sedaj veljavnih učnih načrtih je pa jako veliko ur odločenih nemščini uže na dve in trirazrednicah, kar se ve da škoduje drugim važnejšim naukom. Ako bodo pa kateri stariši vendar le iz lastnega nagiba želeli, da bi se tudi na takih šolah njih otroci nemščine učili, naj učitelj posebne ure odloči v to za dotične otroke in naj ga stariši posebej za ta trud plačajo. — Nemščina naj se pa uči, in to samo kot predmet, na čveterorazrednicah v 3. in 4. razredu; kajti te šole pripravljale bodo tudi v bodočnosti za srednje učilnice, katere bodo imele nekaj nemškega obraza brez dvombe tudi v prihodnje še. To načelo je bil slavni naš narodni voditelj dr. Bleiweis postavil uže pred 20 in več leti. To je tudi edino zdrava misel v narodno-šolskem obziru, in nje se morajo poprijeti Slovenci na Kranjskem zopet, kakor hitro bode njih glas v tej zadevi kaj veljave imel.

Drugo, kar se bode terjati moralo, je to, da postanejo naše šole praktične. Po sedanjih načrtih, ali bolje rekoč, po sedanjem učenju in sedanjih navodih, katere dobé učitelji v preparandiji in od svojih nadzornikov, morejo se vse naše šole bolj teoretične imenovati. Uči se namreč mnogo: veronauk, slovenščina (čitanje, pisanje, slovnica, pravopisje, spisje), nemščina, zemljepis, zgodovina, prirodopis, fizika, kemija, računstvo, risanje, geometrija itd. Toda pri vseh teh predmetih uči se sama teorija, to je, učé se predmeti sami na sebi, in učitelj ne more z ozirom na predpise in tudi ne utegne učiti še praktičnih naukov, to je, takih, katere bi lahko upotrebili ali na katere bi se lahko s koristjo spominjali šolski otroci, kedar odrastejo, kedar postanejo kmetovalci. Brez premembe obstoječih šolskih postav mōgli bi strokovnjaki učne načrte tako vrediti, da bi se učitelj mogel in da bi se moral več ozirati pri poduku na prihodnji stan, na kmečki stan svojih učencev.

Kmetijstvo,*) podučevano tako, kakor je otrokom primerno, moralo bi biti poleg veronauka, materinskega jezika in računstva glavni predmet in nekako središče, okoli katerega bi se vrtili vsi drugi predmeti. Prirodopis, fizika in kemija podučujejo naj se z ozirom na kmetijstvo; pri računstvu naj se jemlje na račune iz te stroke ozir; risajo naj se kmetijska orodja; pri telovadbi naj bi morda praktični učitelj kazal kmečka dela z rokami, pri spisji dajal sestavke, kakoršne mora kmet sem ter tje delati itd.

Potem bode treba delati, da revno našo deželo šolstvo preveč stalo ne bo. Treba bode namreč še več šol ustanoviti in več obstoječih še razširiti, kajti še sedaj je dobra četrtina kranjskih otrok, ki v nikakoršno šolo ne hodijo, zato ne, ker nimajo še vsi kraji potrebnih učilnic, dasiravno morajo vsi vplačevati v deželni šolski zaklad. Je še nekaj fará, nekaj lokalij in nekaj velikih vasí, kjer bi treba bilo redne šole, pa je še ni.

Kako bi se v vseh farah, po vseh lokalijah šole ustanovile, da ne bi preobčutljivi stroški zadeli niti skupne dežele niti posamnih občin? To bi se dalo doseči, ako bi se posnemali pri nas Goričanje, kjer skupno delujete šolska in duhovska gospódka, kjer se šolski nadzorniki in duhovniki po večem lepo porazumó (vsaj kolikor je meni znano). Kjer pri nas še redne šole, še pravega šolskega poslopja ni, ondi so največ revne občine, ki morda slabo in še težko duhovnika vzdržujejo in kjer je farovž morebiti le v slabem stanju. Naj bi v takih malih farah in lokalijah farovž malo popravili

*) Na Hrvaškem, [na pr. se] mora pa vsled postave v ljudski šoli tudi kmetijstvo učiti.

Pis.

*

Slovansko časništvo.

Jugoslavjanski Stenograf.

Gospod prof. Bezenšek, vrednik in izdavatelj „Jugoslavjanskega Stenografa“ v 6. listu letošnjega tečaja ovega časnika, ki v Sofiji izhaja vsaki drugi mesec in mu je cena na leto 2 gold., objavlja svojim naročnikom sledeče:

„S tem listom končavamo četrti tečaj „Jugoslavjanskega Stenografa“. Komur je na tem ležeče, da imamo južni Slavjani vsaj nekaj zajedniškega — to je, isto stenografsko pismo — naj se naroči še nadalje na naš list. Tu ni toliko vprašanje: „hočem li postati stenograf ali ne“, kolikor je vprašanje: hočemo li jedenkrat pronajdeni in pridobljeni teren za zblizavanje zapustiti, hočemo li to sredstvo, ki tudi znatno pripomaga k cilju, iz rok dati? Mislimo, da bi bilo škoda; in to mislimo z obzirom na važnost predmeta samega, kakor tudi z obzirom na izreko: „cilj posvečuje sredstva“. — Naj posebno naša mladina tega ne izgubi izpred oči. A ako se večina ne zanima toliko za stenografijo, to bi se imelo zanimati vsaj za bratske jezike. Pa ako se broj naročnikov pomnoži, posvetila se bode tudi jezikovni strani večja pozornost.

Od števila naročnikov torej odvisi obogatjenje lista po gradivu in obsegu, kakor tudi od njih zavisi skrčenje lista ali celó njegov začasen prestanek. Mi bomo videli, in se bomo po tem ravnali uže gledé izdanja sledečega broja.

Novcev torej pri naročevanju prilagati ni treba; ako se javi dovoljno čitateljev, izišel bo 1. list petega tečaja skoro, in potem se bo plačala naročnina; ako pa ne izide, to je znamenje, da čakamo boljih časov.“

Uredništvo „Jugosl. Stenografa“ v Sofiji.

Slovensko slovstvo.

* *Nauk o harmoniji in generalbasu, o medulaciji, o kontrapunktu, o imitaciji, kánonu in fugi s predhajajočo občno teorijo glasbe in s pristavkom o harmonizovanji starih tonovih načinov z glavnim ozirom na učence orgljarske šole.* Spisal Anton Foerster, vodja orgljarske šole itd. v Ljubljani.

Tako se zove nova knjiga, ki je ravnokar na svitlo prišla v J. R. Miličevi tiskarni v Ljubljani. Ona obsega 94 strani v velikem 8° in veljá 1 gold. 30 kr., po pošti pod križnim ovitkom 5 krajc. več. — Dobiva se samo pri J. R. Milicu v Ljubljani, stari trg števil. 19. — Kdor želi prejeti knjigo, naj blagovoli poslati po poštni nakaznici 1 gold. 35 kr., in knjiga se mu takoj franko dopošlje. Isto veljá tudi za one gospode, koji so se na knjigo uže prej naročili.

* *Spovednik in njegova služba*, 304 strani obsega joča, lično tiskana knjiga, v obliki knjig „Matice slov.“, je ravno prišla na svitlo. Knjiga je pisana v lahkem slogu, v gladki in prijetni slovenščini, in je, kakor se razvidi iz predgovora, prva te vrste v našem jeziku. Potrjena in priporočena je od tržaško-koprškega škofa, in se dobiva po 1 gold. 20 kr. pri gosp. pisatelji Franc Kosecu, župniku v Truškah, in v Gorici pri knjigotržcu Wokulatu. Tiskal jo je Franc Hvala v Trstu, založil pa pisatelj sam.

O svečanosti na čast sv. Cirilu in Metodu.

(Na dalje.)

Za slavj. popotnike v Rim se je pod predsedstvom kardinala Ledohovskega sestavil poseben odbor, v ka

in če mogoče v farovžu šolsko sobo priredili, duhovnik pa naj prevzame šolo, kakor je to na Goriškem, v Istri in drugod. *)

Ker je pa na Kranjskem pomanjkanje duhovnikov, tako, da prazne stojé morda nekatere duhovnije, in da je morda tudi v nekaterih farovžih, kjer kaplanov ni, nekaj prostora; zato naj bi se s porazumljenjem duhovskih gospósk taki prostori začasno porabili za šolske namene, če je namreč treba, da se občinam stroški prihranijo. Poglavitno je to, delati za duševno omiko, za duševni blagor, pa ne rušiti ob enem materijalnega blagra ljudstva. In to se dá doseči s porazumljivim sodelovanjem šolskih in duhovskih gospósk.

No, šolsko vprašanje pri nas ni tako zamotano; to se bo uže rešilo, zlasti kedar se bodo naše šolske gospóske prav prestrojile, kedar dobimo dobre šolske nadzornike, kakor smo jih nekđaj imeli, ki bodo kot domoljubi na to delovali, da bi vsi stanovi, učitelji, duhovniki in drugi složno skupno potezali se za večjo omiko našega dobrega naroda. Upamo, da bomo tudi teh časov učkali preje ali pozneje.

Starozgodovinske stvari.

Marchia Istria et Carniola „cum comitatu“.

Vprašanje prečastitemu gosp. Dav. Trstenjaku.

Naj pred vsem omenim, da imam od listin v 23. listu „Novic“ omenjenih popolno natančne kopije po originalih, pa ne iz Mon. boic. O Apfalterjih menijo drugi učenjaki, da so iz Solnograškega; kdo ima prav? **) Pred 1265. letom mi niso po kranjskih listinah znani, pozneje pa. Grad Essenbach in grofija Neuburg, dedšina po grofih Vormbach, sta mi bila znana, kar lahko dokažem, vendar je treba še dalje nekoliko popraševati, kajti včas h je stvar ravno narobe, kakor mi je iz mnogih preiskav znano.

Po tem razjasnenji prestopim k zgoraj omenjenemu vprašanju, in sicer: Gotovo so Vam, prečastiti gospod, znane listine o oglejskem patrijarhatu iz leta 1209. do 1210., 1214., 1220. in 1230., zato Vas vljudno vabim, da mi poveste javno, kaj menite o tū omenjenem komitatu, ga je li imela oglejska cerkev kdaj v Krajni? Jaz ne najdem dokaza drugače, nego da bi se vzela v poštev špitališka listina iz 1243. leta? Potem pa takoj nastane vprašanje: kdo pa je bil faktučni gospod Kranjske, očk oglejski, Oton VII. Andeški, Neža III. ali Friderik II.? Neža III. se je najzadnja oglašila, da je njena lastina. ***) Kaj menite, kdo pa je imel ta urad od časa zadnjega grofa Krajne do Henrika IV. in kdaj bi ga bil Henrik dobil s Karniolo in Marko vred?

Stvar je velike važnosti; zato bi rad tudi Vaše mnenje zvedel, predno svoje priobčim. Imam najnovejše preiskave veljavnih učenjakov, al, kakor se vidi, brez pomot ga ni učenjaka in važnim vprašanjem je treba mnogo kritike; sčasoma se stvar vendar le razjasni. Na podlagi dokazov se bomo približali resnici, in to je, česar želim, da bi narodu podali, saj je uže čas, da dobimo kritično preiskovano zgodovino Kranjske.

Franc Šumi.

*) To so tako imenovane „šole za silo“ tudi na Kranjskem. Vred.

**) Menda „tout meme chose“. Vred.

***) Feher Cod. dipl. Hungariae. Pis.